

CENTRAAL ARCHIEF BIJZONDERE RECHTSPLEGING

Rinus Suijkerbuijk

Het **Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR)** is het grootste archief over de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Het bevat 3,8 kilometer aan dossiers met 30 miljoen pagina's over personen die verdacht of beschuldigd werden van samenwerking (collaboratie) met de Duitse bezetter. Het CABR is ontstaan door het samenvoegen van de archieven van instellingen die verdachten van collaboratie onderzochten. In de CABR-dossiers staat ook veel informatie over (Joodse) slachtoffers, verzetsdeelnemers en gebeurtenissen. Aldus de omschrijving van dit archief in beheer bij het Nationaal Archief te Den Haag.

Openbaarheidsdag 1 januari 2025

Na 80 jaar besloten/geheim/niet openbaar toegankelijk te zijn geweest zou voor iedereen elk dossier uit deze enorme collectie gegevens toegankelijk zijn. Er was zelfs aan gewerkt om dit materiaal volledig te scannen en digitaal 'zichtbaar' en downloadbaar te maken. En om het doorzoeken nog beter te vergemakkelijken was elk dossier voorzien van een index met familie- en voornaam, geboortedatum en plaats. Met 'een druk op de knop' zouden de processtukken, hopelijk met (pas)foto, lidmaatschapskaart van NSB enz. op je laptop een rustig onderzoek kunnen ondergaan.

Naarmate de openbaarheidsdag naderde ontstond er steeds meer discussie over de rechtmatigheid en wenselijkheid van dit voornemen. Ook de Privacy Waakhond [Autoriteit Persoonsgegevens] was van mening dat er zorgvuldiger gezeurd moest worden dat de belangen van nog levende (nakomelingen) van (mogelijke) 'collaborateurs' niet geschaad konden worden. Dus, geen digitale CABR-openbaarheid voor iede-

reeren, maar gebruik daarvan als vanouds. Iedereen die vooraf schriftelijk toestemming vroeg om enig dossier van een met name vermelde persoon (vermits de geboortedatum meer dan 110 jaar geleden was of overgelegde overlijdensgegevens niet meer in leven) kon diens dossier(s) in 's-Gravenhage komen inzien in de studiezaal van het Nationaal Archief. Er mogen geen foto's of scans van stukken gemaakt worden terwijl de camera of telefoon in een kluisje buiten de studiezaal opgeborgen dient te worden. De webcam op de laptop dient afgeplakt te zijn, terwijl continu toezicht door bewakers gezeten aan de hoofdzijden van de studietafels, naleving der huisregels controleert.

Gevolgen van de CABR-digitalisering.

Hoewel niet alle openbaarheidsvoornemens uitgevoerd konden worden is er wel een belangrijke, voor iedereen toegankelijke, indexering vervaardigd. Op de website "oorlogvoorderechter.nl" het zoekvakje 'zoek naar een persoon' invullend met

'Houthem' krijgt men als zoekresultaten een lijst van **401 personen**, oplopend van:

Johanna Maria van Aken, geboren te Houthem op 22 februari 1924 tot
Wilhelmina van Zitteren geboren te Roosendaal en Nispen op 14 juni
1886

Van nagenoeg al die, op enigerlei wijze met Houthem(-St. Gerlach) verbonden personen bestaan dus een of meer dossiers in het centraal archief van bijzondere rechtspleging.

Wat betekent een dossier?

Na de bevrijding ontstonden ongeveer 200 **lokale** opsporings- en diensten, die collaboratieverdenkingen onderzochten. De Politieke Opsporingsdiensten (POD's) werden in de loop van 1946 vervangen door de meer ervaren Politieke Recherche Afdelingen (PRA's) en de Politieke Recherche Afdelingen Collaboratie (PRAC's). De PRAC's waren gespecialiseerd in het onderzoeken van economische collaboratie. Zij verhoorden verdachten en getuigen en verzamelden bewijsmateriaal.

Regionaal werden de strafbaar geachte zaken door een vijftal bureaus van een speciale openbaar aanklager, de procureur-fiscaal (PF), verder behandeld. Deze konden zelf zaken afhandelen, omdat de interneringskampen te vol zaten en de rechtbanken overbelast waren. Kon de PF de strafbaar geachte kwestie niet afhandelen dan werd deze voorgelegd aan een van de 5 Bijzondere Gerechtshoven of een van de 19 Tribunalen. Het eindoordeel werd op **Nationaal** niveau gegeven door de Bijzondere Raad van Cassatie. Gevolg: een stortvloed aan dossiers, variërend van de constatering dat er geen sprake was van een mogelijk strafbaar feit, tot vervolgingsbesluiten en veroordelingen tot boetes en straffen.

Hoe was de Houthemse situatie?

De 401 onderzochte personen die aan Houthem gelinkt worden geeft een zeer vertekend beeld. Uitgangspunt voor een 'collaboratie'-onderzoek was doorgaans het lidmaatschap van de NSB, de Nationaal Socialistische Beweging. En de ledenlijsten daarvan telden, naar mijn mening, slechts een vijftigtal namen. Daaronder ook diegenen, die teleurgesteld waren in beloften, bijvoorbeeld voor verzorging van een baantje, en als lid bedankt hadden.

De reden om NSB-lid te worden waren zeer divers, van echt principieel tot Bolsjewiek-angst, doch doorgaans vanwege opportunistische voordelen. Kleding en schoeisel voor de kinderen, een baantje bij de Reichsschule of een andere Duitse instelling. Middenstanders konden door hun lidmaatschap eenvoudiger aan Duitse organisaties leveren en dergelijke. En soms werd men lid ter bescherming van de partner of als 'spion'. Duitse "immigranten", veelal afkomstig uit het Duitse grensgebied met daar nog familiebanden, waren soms ook gevoeliger voor de NSB of 'Deutsch-freundlich'.

In de '401-CABR'-lijst zijn niet alle bekende Houthemse NSB-leden vermeld, terwijl er ook duidelijk personen op staan vermeld, die totaal niets met collaboratie (samenwerking met de vijand) te doen hadden. Een Joods oorlogsslachtoffer hoort er niet op thuis, terwijl onderzoeken naar overheidsambtenaren, die

bevelen uitvoerden waar zij onmogelijk aan konden ontkomen, er ook niet thuis-horen. Bijvoorbeeld opperwachtmeester Louis Casper Johannes van der Vloet¹, geboren te Kerkrade op 26 april 1912, die een pater genaamd Voogt overgegeven heeft aan de Sicherheits Dienst te Maastricht [en daardoor in Kamp Vught terecht kwam], wegens het vernielen van ruiten in een huisje op de schietbaan en de pater gelegenheid gegeven had om onder te duiken kreeg (terecht) geen zuiveringsmaatregel opgelegd.

Soms wordt er zelfs maar een verdachtmaking van Duitse sympathie geroddel, en krijgt de verdachte een onderzoek te verduren, dat nergens toe leidt, maar wel een CABR-dossier oplevert.

In Houthem werd de dreiging en intimidatie van de NSB gevoeld en gevreesd. Maar tot Joden-verraad heeft het niet geleid. Het verblijf van een Joods onderduikstertje, slechts enkele huizen verwijderd van de plaatselijk NSB-leider, bleef ongemoeid, wellicht door de waarschuwing van haar gastvader: *“waag het niet haar wat aan te doen”, want dan”*.

Veel CABR-dossiers zijn niet verder gekomen dan tot een eenvoudige constatering: niet vervolgbaar. Andere omvangrijke dossiers leidden tot vervolging en bestraffing. En ook daarbij vraagt men zich af waarom, als honderden, praktische alle, inwoners van Berg en Terblijt om clementie voor hun ‘3 weken-burgemeester’ ‘de Bril’ een petitie ondertekenen. En verdient een jonge musicus de doodstraf als hij als geronseld Duits militair gewond raakt, en dan als ‘bewaker’ enkele weken in Kamp Amersfoort wordt ingezet? Rechtspleging na een oorlog is een moeilijke zaak.

In tegenstelling tot een Centraal Archief voor ‘oorlogsdelinquenten’ bestaat er volgens mij geen dergelijk archief met gegevens over echte ‘Verzetslieden’ [ook niet over de lieden, die na de oorlog beweerden verzet gepleegd te hebben]. Men moet zoeken naar gegevens over mensen die overvallen op gemeentehuizen e.d. ensceneerden (zoals Houthemer Guus Laeven) of onder de gedwongen Arbeitseinsatz in Duitsland leden. Ook van mijn ‘buurjongens’ Jef Duchateau en Henk Suylen heb ik nooit geweten dat zij, van de Arbeitseinsatz in Duitsland terugkomend in bevrijd Zuid-Limburg meteen in het Engelse en Amerikaanse leger terecht kwamen, en nog jaren streden voor onze vrijheid. Als Houthemse jongen deelnemen aan de Amerikaanse strijd in de Pacific tegen Japan!

¹ Schietbaanperikelen / Rinus Suijkerbuijk. In: 't Sjtjelke, nr 37, juni 2012 p. 1/7